

Sygn. akt. I ACa 476/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 stycznia 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie Wydział I Cywilny w składzie:

<u>Przewodniczący</u>	SSA Marek Klimczak (spr.)
Sędziowie:	SA Anna Gawelko SO del. Jan Dela
Protokolant:	st.sekr.sądowy Renata Rusinek

po rozpoznaniu w dniu 28 stycznia 2016 r. na rozprawie sprawy

z powództwa **D. J. i W. J.**

przeciwko (...) **S.A. w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Krośnie

z dnia 15 kwietnia 2015 r., sygn. akt I C 252/14

I. **zmienia** zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1. **zasądza** od pozwanego na rzecz powódki D. J. kwotę 40.000 zł (czterdzieści tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 września 2012r.,
2. **zasądza** od pozwanego na rzecz powoda W. J. kwotę 40.000 zł (czterdzieści tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 września 2012r.,
3. **oddala** powództwo w pozostałym zakresie,
4. **nakazuje** ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krośnie kwotę 4.000 zł (cztery tysiące złotych) tytułem opłat sądowych od uwzględnionych żądań, od których powodowie byli zwolnieni,
5. **zasądza** od pozwanego na rzecz każdego z powodów kwotę po 2.400 zł (dwa tysiące czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu,

II. **oddala** apelację w pozostałym zakresie,

III. **znosi** wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego,

IV. **nakazuje** ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krośnie kwotę 2.000 zł (dwa tysiące złotych) tytułem opłaty sądowej od uwzględnionej części apelacji, od której powodowie byli zwolnieni.

SSA Anna Gawelko SSA Marek Klimczak del. SSO Jan Dela

UZASADNIENIE

Powodowie D. J. i W. J. wnieśli o zasądzenie od pozwanego (...) S.A. kwot po 60.000 zł tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od dnia 5 września 2012r. i kosztami postępowania, w związku ze śmiercią wnuczki K. G. w wypadku komunikacyjnym w dniu 30 września 2006r.

Pozwany (...) S.A. wnosił o oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa adwokackiego, według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Krośnie wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2015r. sygn. akt I C 252/14 zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwoty po 20.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 15 kwietnia 2015r., oddalił powództwo w pozostałym zakresie i nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Krośnie od powodów solidarnie tytułem opłaty sądowej z zasądzonych roszczenia kwotę 4.000 zł, a od pozwanego kwotę 2.000 zł, a ponadto zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 128 zł tytułem zwrotu części wydatków o zniósł wzajemnie między stronami pozostałe koszty procesu.

U podstaw tego wyroku, jak wynika to z jego pisemnego uzasadnienia legły następujące ustalenia faktyczne i wnioski prawne.

W dniu 30 września 2006 roku w miejscowości N. miał miejsce wypadek drogowy, w którym ponieśli śmierć kierowca i wszyscy pasażerowie samochodu osobowego marki P. (...) nr rejestracyjny (...). Wśród pasażerów była K. G., najstarsza i jedyna wnuczka powodów. W chwili wypadku K. G. liczyła 17 lat, uczęszczała do liceum. Była

radosną i pogodną osobą, utrzymywała liczne kontakty towarzyskie, uczyła się zawsze bardzo dobrze, była ambitna, zamierzała podjąć studia językowe lub prawnicze. Zmarła była zżyta z dziadkami, którzy od chwili urodzenia wnuczki uczestniczyli w procesie jej wychowania i edukacji. Bardzo cieszyli się i byli dumni z osiągnięć wnuczki oraz jej przyszłych planów. Przed wypadkiem w rodzinie powodów panowała korzystna atmosfera wychowawcza, członków rodziny łączyło wzajemne zaufanie, szacunek, tolerancja. Po śmierci K. G. wzajemne relacje między członkami rodziny zmieniły się, mimo prób wzajemnego wsparcia, każdy z powodów próbuje sobie poradzić z żałobą sam, w rodzinie pojawiła się atmosfera depresyjna, dominuje skutek, przygnębienie i rezygnacja.

Powódka D. J. do tej pory nie pogodziła się ze śmiercią wnuczki. Przeżycia związane z utratą wnuczki miały wpływ na funkcjonowanie psychospołeczne powódki w zakresie pełnionych ról, których bezpośrednim następstwem było wycofanie z kontaktów, brak zdolności doświadczenia zadowolenia i radości. Powódka do chwili obecnej korzysta z pomocy lekarskiej w miejscu zamieszkania. Nie uczestniczyła ona w terapii psychologicznej, jednakże stwierdzone trudności w sferze psychiki powodują długotrwały uszczerbek na zdrowiu.

Również u powoda W. J. po śmierci wnuczki wystąpiły objawy depresyjne. Po śmierci wnuczki powód był przygnębiony i do tej pory rozpamiętuje jej śmierć. Obecny stan zdrowia somatycznego wikłany jest wyraźnie przeżyciami strefy psychicznej, a utrwalone zaburzenia sfery emocjonalnej powodują długotrwały uszczerbek na zdrowiu powoda.

Dysponując przytoczonymi wyżej ustaleniami faktycznymi, które miały charakter bezsporny, Sąd Okręgowy wskazał w pierwszej kolejności, iż bezzasadny okazał się zgłoszony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia. Skoro czyn sprawcy wypadku został zakwalifikowany jako przestępstwo z art. 173 § 4 kk, to zgodnie z art. 442' § 2 k.c. termin przedawnienia dla szkód wynikłych ze zbrodni lub występku wynosi 20 lat. Do 10 sierpnia 2007 roku był to termin 10

- letni. Od czasu wypadku do wniesienia pozwu w niniejszej sprawie nie upłynęło 10 lat, a zatem zarzut przedawnienia uznany został za niezasadny.

Wskazał dalej Sąd Okręgowy, iż problem czy najbliższym członkom rodziny zmarłego, jeśli śmierć nastąpiła przed 3 sierpnia 2008 r., tj. przed wejściem w życie art. 446§ 4 k.c., przysługuje roszczenie o zadośćuczynienie, został pozytywnie rozstrzygnięty w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Wiąż emocjonalna łącząca osoby bliskie jest dobrem osobistym podlegającym ochronie na gruncie art. 23 i 24 k.c. Takie naruszenie dóbr osobistych mogło uzasadniać przyznanie najbliższym członkom rodziny zmarłego zadośćuczynienia (wyrok SN z 25.11.2004 r. II CK 17/03, z 22.VII.2004 r. II CK 479/03, z 6.II.2008 r. II CSK 459/07, z dnia 25.V.2011 r. II CSK 537/10, z 10.XI.2010 r. II CSK 248/10, z 14.1.2010 r. IV CSK 307/09, z 22.X.2010 r. III CZP 76/10, z 15.11.2012 r. I.CSK 314/11, z 22.XII.2012 r. III CZP 93/12). Poglądy te Sąd Okręgowy w całości podzielił.

Jako nietrafny ocenił Sąd Okręgowy zarzut formułowany przez stronę pozwaną, że przepis art. 34 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr. 124 poz. 1152) wyłącza odpowiedzialność ubezpieczyciela z tytułu zadośćuczynienia. Zgodnie z art. 36 ust. 1 cytowanej ustawy odszkodowanie ustala się i wypłaca w granicach odpowiedzialności cywilnej posiadacza lub kierującego pojazdem mechanicznym, zatem zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego. Szkoda, zaś obejmuje zarówno szkodę majątkową jak i niemajątkową.

Przechodząc do kwestii wysokości należnego powodom zadośćuczynienia zauważył Sąd Okręgowy, że na skutek śmierci K. G. diametralnie zmieniła się sytuacja rodzinna powodów. Wcześniejsza pogodna, ciepła atmosfera, w której członkowie rodziny wzajemnie się wspierali i motywowali, w sposób bezpowrotny ustała. Po śmierci K. G. zapanował smutek, żal i przygnębienie. Panująca atmosfera nie pozostała bez wpływu także na zdrowie fizyczne samych powodów, w szczególności W. J., który w chwili śmierci wnuczki cierpiał na poważne schorzenia układu oddechowego. Śmierć K. G. zmieniła życie jej dziadków, którzy do tej pory nie pogodzili się z jej śmiercią.

Mając na uwadze skutki wypadku dla każdego z powodów Sąd Okręgowy uznał, że nie budzi wątpliwości, iż dobra osobiste powodów w postaci więzi rodzinnych ucierpiały. Uzasadnia to żądanie zadośćuczynienia w kwocie po 20.000 zł dla każdego z powodów z osobna. Kwota ta jest zdaniem Sądu Okręgowego adekwatną, gdy zważy się na ich sytuację życiową i realia w miejscu ich zamieszkania. Orzekając o dacie początkowej odsetek wskazał Sąd Okręgowy, że w przedmiotowej sprawie stopień krzywdy odniesiony przez stronę powodową nie był znany w dniu wezwania ubezpieczyciela do zapłaty, a nadto nie odpowiadał kwocie jaka została uwzględniona, stąd też zasądzone zostały odsetki od dnia wydania orzeczenia (por. wyrok SA w Lublinie z dnia 25 września 2013r. sygn. I ACa 331/13, Lex nr 1372349).

Uzasadniając rozstrzygnięcie dotyczące ściągnięcia na rzecz Skarbu Państwa części opłaty od pozwu, od której powodowie byli zwolnieni, Sąd Okręgowy odwołał się do przepisu art. 100 k.p.c. w zw. z 113 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Rozliczając wydatki, stosownie do wyniku sprawy, Sąd Okręgowy zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kwotę 128 zł tytułem zwrotu części wydatków. Pozostałe koszty zostały między stronami wzajemnie zniesione.

Apelację od powyższego wyroku, co do oddalenia powództwa w zakresie kwoty 40.000 zł i odsetek od tej kwoty oraz odsetek od zasądzonych kwot po 20.000 zł na rzecz każdego z powodów od dnia 5.09.2012r. do dnia 14.04.2015r. a także w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach sądowych i kosztach procesu, wnieśli powodowie. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucili:

I. naruszenie prawa materialnego, tj. :

1. art. 448 k.c. w związku z art. 24 § 1 k.c. poprzez błędną ich wykładnię polegającą na nieuwzględnieniu określonej w art. 448 przesłanki stanowiącej, że zadośćuczynienie ma być „odpowiednie” oraz nieuwzględnieniu wytycznych określonych w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym o rozmiarze zadośćuczynienia decyduje przede wszystkim rozmiar krzywdy, a zadośćuczynienie musi przedstawiać odczuwalną wartość ekonomiczną, co

doprowadził do błędnego przyjęcia, że kwoty po 20.000 zł tytułem zadośćuczynienia są adekwatne do rozmiaru doznanej przez powodów krzywdy wskutek śmierci wnuczki i odpowiadają zakresowi krzywdy powstałej w związku z naruszeniem dóbr osobistych takich jak prawa do funkcjonowania w pełnej wielopokoleniowej rodzinie oraz zerwaniem więzi istniejących pomiędzy dziadkami a wnuczką, co jest sprzeczne z brzemieniem powyższych przepisów i ich prawidłową wykładnią a także okolicznościami sprawy, gdyż:

- przeżycia powodów po śmierci wnuczki są bardzo dotkliwe i do chwili obecnej powodowie nie poradzi sobie ze stratą osoby najbliższej, co znajduje odzwierciedlenie w całokształcie materiału dowodowego zebranego sprawie,

- dziadkowie z jedyną wnuczką byli związani silną więzią emocjonalną a śmierć wnuka wymaga odpowiedniej rekompensaty dla jego dziadków tym bardziej, że powodowie bardzo przeżyli śmierć K. G., nadal odczuwają jej brak i borykają się z problemami natury psychicznej,

- skala cierpienia, poczucie osamotnienia i braku wsparcia osoby najbliższej, utrata bezpieczeństwa i stabilizacji, a także zaburzenia w sferze emocjonalnej i poważne skutki wydarzenia z dnia 30 września 2006r. dla zdrowia psychicznego powodów stanowią argumenty, które winny skutkować zasądzeniem wysokiej kwoty z tytułu zadośćuczynienia w niniejszym przypadku, w istocie zaś uznana za odpowiednią przez Sąd I instancji kwota jaki się jako rażąco nieodpowiednia i zaniżona,

- zadośćuczynienie ma być odpowiednie w stosunku do rozmiaru krzywdy doznanej przez osobę pośrednio poszkodowaną (tj. osobę najbliższą), natomiast jak wynika z orzecznictwa dotyczącego art. 448 k.c. „żądaniu przyznania odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia na rzecz pokrzywdzonego podstawowym kryterium oceny sądu winien być rozmiar ujemnych następstw w sferze psychicznej pokrzywdzonego bowiem celem przyznania ochrony w formie majątkowej jest zrekompensowanie i złagodzenie doznanej krzywdy moralnej” (I ACa 1150/2006, LEX Polonica nr 214096),

- krzywda po śmierci osoby najbliższej winna być oceniana indywidualnie w każdym przypadku stosownie do wszystkich okoliczności sprawy, tj. m.in. cierpienie poszkodowanego oraz rzeczywistych relacji i więzi łączących osobę pośrednio poszkodowaną ze zmarłym,

2. art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 455 k.c. i art. 817 § 1 k.c. poprzez błędną ich wykładnię, skutkującą zasądzeniem odsetek od zadośćuczynienia na rzecz powodów począwszy od daty wyrokowania zamiast od daty 5 września 2012r., tj. daty decyzji pozwanej odmawiającej uznania roszczenia powodów,

II. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 100 k.p.c. zdanie drugie w związku z art. 98 k.p.c. poprzez : - niewłaściwe ich zastosowanie i obciążenie powodów kosztami sądowymi na rzecz Skarbu Państwa w łącznej kwocie 4.000 zł oraz kosztami na rzecz pozwanego w kwocie 128 zł jak również poprzez,

- nie zasądzenie na rzecz powodów zwrotu kosztów procesu w pełnej wysokości liczonej od uwzględnionej części powództwa w sytuacji, gdy w niniejszej sprawie uzasadnione było nałożenie na pozwanego obowiązku zwrotu

wszystkich kosztów, tym bardziej, że powództwo co do zasady zostało uwzględnione a wysokość roszczenia zależna była wyłącznie od oceny Sądu,

III. naruszenie art. 113 ust. 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez obciążenie powodów kosztami sądowymi w kwocie 4.000 zł w sytuacji gdy w związku ze szczególnie uzasadnionym przypadkiem - z roszczeniami przeciwko Towarzystwu (...) wystąpiła osoba poszkodowana w wyniku czynu niedozwolonego – Sąd powinien odstąpić od obciążenia powodów tymi kosztami.

Podnosząc powyższe zarzuty powodowie wnieśli o zmianę wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kwot po 60.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od daty 5 września 2012r. do dania zapłaty, w miejsce zasądzonych kwot po 20.000 zł, nieobciążanie powodów kosztami sądowymi i zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów zastępstwa adwokackiego liczonych od uwzględnionej części roszczenia. Ewentualnie powodowie domagali się uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy w tej części do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Ponadto wnieśli o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

Pozwany w odpowiedzi na apelację powodów wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od powodów kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów zasługiwała na częściowe uwzględnienie.

Zarzuty podniesione w apelacji powodów koncentrowały się wokół trzech zagadnień a mianowicie; wysokości należnego powodom zadośćuczynienia pieniężnego pod kątem „odpowiedniości” zasądzonych z tego tytułu sum, prawidłowości rozstrzygnięcia o początkowej dacie, od której zasądzone zostały odsetki ustawowe od tego zadośćuczynienia oraz rozstrzygnięcia o kosztach procesu, w tym o kosztach sądowych należnych Skarbowi Państwa.

Odniesienie się do poszczególnych zarzutów poprzedzić należy zastrzeżeniem, iż apelujący nie kwestionowali ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku. Oznacza to, że ustalenia te musiały być przyjęte za własne i stanowić punkt wyjścia do dalszych rozważań, także dla Sądu Apelacyjnego.

Jeśli idzie o pierwsze z zagadnień poruszonych w apelacji powodów przypomnienia zawsze wymaga, iż krzywdę doznaną w wyniku śmierci osoby bliskiej (utruty w wyniku tej śmierci więzi rodzinnej z taką osobą) bardzo trudno jest ocenić i wyrazić w formie pieniężnej. Dlatego każdy przypadek powinien być traktowany indywidualnie z uwzględnieniem wszystkich okoliczności sprawy, przy czym ocena ta powinna opierać się na kryteriach obiektywnych, a nie na wyłącznie subiektywnych odczuciach osób pokrzywdzonych. W judykaturze, na tle znajdującego zastosowanie w rozpoznawanej sprawie art. 448 k.c. w związku z art. 23 i 24 § 1 k.c. pojawiło się szereg wypowiedzi wskazujących na okoliczności, które powinny być brane pod uwagę przy ocenie rozmiaru krzywdy wywołanej nagłą śmiercią osoby bliskiej w wyniku czynu niedozwolonego i naruszenia tym samym dobra osobistego w postaci utrzymywania bliskiej więzi rodzinnej z taką osobą. Takie okoliczności (kryteria) to przede wszystkim wstrząs psychiczny i cierpienia moralne wywołane śmiercią osoby bliskiej, poczucie osamotnienia i pustki po jej śmierci, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, rola w rodzinie pełniona przez osobę zmarłą, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem

śmierci osoby bliskiej, stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał odnaleźć się w nowej rzeczywistości i zdolność do jej zaakceptowania, wiek pokrzywdzonego (por. np. wyrok SN z dnia 3 czerwca 2011 r. III CSK 279/10).

Przytoczone wyżej kryteria oceny mają - rzecz jasna - jedynie wymiar ogólny i rozstrzygające znaczenie mają okoliczności ustalone w odniesieniu do konkretnej osoby pokrzywdzonej. Tylko, bowiem rozważenie zindywidualizowanych przesłanek może stanowić podstawę do określenia odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (por. wyrok SN z dnia 20 kwietnia 2005 r. IV CSK 99/05).

Uzasadnienie zaskarżonego wyroku pokazuje, że Sąd I instancji, uwzględniając kryteria ogólne, takiej właśnie zindywidualizowanej oceny dokonał. Uwzględniając kryteria ogólne miał na uwadze takie indywidualne okoliczności jak fakt, iż krzywda wywołana śmiercią ukochanej wnuczki powodów była i jest nadal dla powodów niezwykle dojmująca - ujemne przeżycia związane z tym wydarzeniem były w przypadku obojga powodów bardzo silne, co jasno wynika z jednobrzmiących dowodów osobowych i dowodu z opinii biegłego. Tak jak należało, uwzględniona została w szczególności rola zmarłej w rodzinie, intensywność więzi łączących ją z pokrzywdzonymi i cierpienia psychiczne pokrzywdzonych wywołane jej śmiercią. Śmierć 17 - letniej K. G. nastąpiła nagle i nieoczekiwanie. Okoliczności tej śmierci były bardzo dramatyczne (wypadek był zakwalifikowany jako katastrofa w ruchu lądowym w której zginęli wszyscy podróżujący samochodem osobowym marki P. (...)).

W judykaturze dominuje zapatrywanie, iż zarzut niewłaściwego określenia wysokości zadośćuczynienia może być uwzględniony wtedy, gdyby nie zostały wzięte pod uwagę wszystkie istotne kryteria wpływające na tę postać kompensaty. Przyjmuje się również, iż korygowanie przez sąd drugiej instancji zasądzonego zadośćuczynienia może być aktualne wówczas, gdy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy, mających wpływ na jego wysokość, jest ono niewspółmiernie nieodpowiednie, czyli albo rażąco wygórowane, albo rażąco niskie (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2004r. I CK 219/04 i z dnia 9 lipca 1970 r. III PRN 39/70 OSNCP 1971/3/53 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 września 2012 r. I ACa 607/12, LEX nr 1223370).

W rozpoznawanej sprawie błąd Sądu Okręgowego, stanowiący jednocześnie o naruszeniu art. 448 k.c. w związku z art. 23 i 24 k.c. przez ich niewłaściwą wykładnię i zastosowanie, który to błąd jednocześnie zadecydował o częściowym uwzględnieniu apelacji, polegał na przyjęciu przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia kryterium sytuacji życiowej i realiów miejsca zamieszkania powodów i miarkowania z tego powodu wysokości kwoty należnej powodom z tego tytułu. Wprawdzie apelujący nie podnosili tego akurat aspektu naruszenia w/w przepisów, jednak naruszenie tego rodzaju, będące naruszeniem prawa materialnego, brane jest pod uwagę przez Sąd Odwoławczy z urzędu (art. art. 378 § 1 k.p.c.).

Rzecz w tym, że pogląd o wysokości sumy odpowiedniej nie może być opierany na kryterium w postaci stopy życiowej powiązanej z miejscem zamieszkania poszkodowanego i wprost ze statusem majątkowym samego poszkodowanego. Pamiętać trzeba o ugruntowanym już w tej materii zapatrywaniu, podzielanym również przez Sąd Apelacyjny w obecnym składzie, iż wysokość zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę nie może być zależna od stopy życiowej uprawnionego do jego żądania (por. wyrok SN z dnia 17 września 2010r. II CSK 94/10, OSNC 2011/4/44). Podobnie, różnicowanie wysokości zadośćuczynienia według regionów, czy miejscowości prowadziłoby do pogłębiania istniejących dysproporcji i budowania przekonania o niesprawiedliwości orzeczeń sądowych i nierówności wobec prawa. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie oznacza to oczywiście, że przy priorytetowym traktowaniu funkcji kompensacyjnej jaką ma pełnić zadośćuczynienie, aktualność stracił zupełnie pogląd wskazujący na obowiązek baczności, aby zasądzone zadośćuczynienie pozostawało w rozsądnych granicach, odpowiadających aktualnej stopie życiowej społeczeństwa polskiego, jako takiego.

Mając na uwadze powyższe Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, że kwota 20.000 zł w odniesieniu do każdego z powodów, z uwagi na przyjęcie błędnego kryterium ustalania wysokości zadośćuczynienia, była okolicznościach niniejszej sprawy rażąco zaniżona. Kwotą odpowiednią spełniającą wszystkie powołane wyżej kryteria będzie w odniesieniu do każdego z powodów kwota 40.000 zł i w tym też kierunku zmieniono zaskarżony wyrok, w wyniku częściowego uwzględnienia apelacji powodów.

Kolejne zagadnienie wymagające rozstrzygnięcia na gruncie rozpoznawanej sprawy dotyczyło daty wymagalności świadczeń zasądzonych zaskarżonym wyrokiem.

Podane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku motywy przemawiające za zasądzeniem odsetek ustawowych od przyznanego zadośćuczynienia od daty wyrokowania nawiązują do historycznego już poglądu o pełnieniu przez odsetki ustawowe oprócz swojej tradycyjnej funkcji jako zryczałtowanego odszkodowania za opóźnienie w spełnieniu świadczenia (por. art. 481 § 1 k.c.) także funkcji waloryzacyjnej. W latach 80-tych i na początku lat 90-tych

ubiegłego wieku, a więc w okresie nasilenia procesów inflacyjnych, przeważał pogląd, że zasądzenie odszkodowania (zadośćuczynienia) według cen z daty wyrokowania może uzasadniać przyznanie odsetek dopiero od tej daty, ponieważ ustalone na bardzo wysokim poziomie odsetki ustawowe pełnią funkcję waloryzacyjną i taką samą funkcję spełnia zasada ustalania odszkodowania według cen z daty wyrokowania. Aktualnie nie ma już powodów, aby co do zasady odstępować od ustawowych reguł rządzących zasądzeniem odsetek ustawowych za opóźnienie, w tym i tych określających termin wymagalności świadczeń z tytułu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym (por. np. wyrok SN z dnia 25 marca 2009r. V CSK 370/08 wraz z uzasadnieniem). Obecnie funkcja kompensacyjna odsetek przeważa nad ich funkcją waloryzacyjną. Zasądzenie odsetek od daty wyrokowania prowadziłoby do ich umorzenia za okres sprzed daty wyroku i byłoby nieuzasadnionym uprzywilejowaniem dłużnika.

Jest rzeczą oczywistą, że ocena rozmiaru szkody (krzywdy), a w konsekwencji wysokości żadanego zadośćuczynienia, w przypadku skierowania sprawy na drogę sądową, podlega weryfikacji sądowej. Jednakże byłoby niedopuszczalne przyjęcie, że to poszkodowany ma czekać z otrzymaniem świadczenia do chwili ustalenia wysokości szkody w postępowaniu sądowym. Orzeczenie sądowe w postępowaniu odszkodowawczym nie ma charakteru konstytutywnego, nie jest, więc źródłem zobowiązania sprawcy szkody względem poszkodowanego do zapłaty odszkodowania. Przyjęcie przeciwnego stanowiska skłaniałoby dłużnika do zwlekania z wypłatą świadczenia, co nie byłoby zjawiskiem pożądanym. Rzeczywistym źródłem takiego zobowiązania jest czyn niedozwolony (czynem niedozwolonym jest również naruszenie dobra osobistego). W razie, zatem wyrządzenia szkody czynem niedozwolonym odsetki należą się poszkodowanemu już od chwili zgłoszenia przezeń roszczenia o zapłatę odszkodowania. Zgodnie z art. 455 k.c., w tej bowiem chwili staje się wymagalny obowiązek sprawcy szkody do spełnienia świadczenia odszkodowawczego, który wynika ze stosunku prawnego łączącego sprawcę szkody i poszkodowanego. Jeżeli sprawca szkody uważa, że dochodzone odszkodowanie jest wygórowane, to może zapłacić świadczenie w wysokości ustalonej przez siebie. W takim wypadku spełnia świadczenie z zastrzeżeniem zwrotu. Jeżeli bowiem okaże się, że odszkodowanie (zadośćuczynienie) w ogóle nie przysługuje poszkodowanemu albo przysługuje w mniejszej wysokości, wówczas, po orzeczeniu sądu, sprawca szkody może żądać zwrotu całego świadczenia albo nadpłaty. Jeżeli natomiast okaże się, że zapłacone świadczenie jest w niższej wysokości od orzeczonego przez sąd, to osoba odpowiedzialna za szkodę ma obowiązek pokryć niedopłatę oraz uiścić odsetki od tej niedopłaty (jeżeli poszkodowany będzie ich żądał). Za przedstawionym rozumowaniem przemawia przede wszystkim wynikający z art. 481 k.c. obiektywny charakter roszczenia o odsetki za opóźnienie, które nie jest zależne od zawinienia zobowiązanego do spełnienia świadczenia. Jest więc zasadą, że zadośćuczynienie staje się wymagalne po wezwaniu ubezpieczyciela przez poszkodowanego (pokrzywdzonego) do spełnienia świadczenia odszkodowawczego (art. 455 § 1 k.c.). Od tej, zatem chwili biegnie termin do odsetek za opóźnienie (art. 481 § 1 k.c.) - por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2010 r. II CSK 434/09, LEX nr 602683 oraz z dnia 16 grudnia 2011 r. V CSK 38/11, LEX nr 1129170.

Przedstawione wyżej reguły doznają pewnych modyfikacji, jeśli idzie o stosunek ubezpieczyciel - poszkodowany (por. uzasadnienie pierwszego z powołanych wyżej wyroków Sądu Najwyższego). Modyfikacje te wynikają z treści art. 14 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U.2003.124.1152). Wynika z nich, iż zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie w terminie 30 dni licząc od dnia złożenia przez poszkodowanego lub uprawnionego zawiadomienia o szkodzie a w przypadku gdyby wyjaśnienie w terminie, o którym mowa powyżej okoliczności niezbędnych do ustalenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń albo wysokości odszkodowania okazało się niemożliwe, odszkodowanie wypłaca się w terminie 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe, nie później jednak niż w terminie 90 dni od dnia złożenia zawiadomienia o szkodzie, chyba że ustalenie odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń albo wysokości odszkodowania zależy od toczącego się postępowania karnego lub cywilnego.

W rozpoznawanej sprawie wypadek komunikacyjny, a w rezultacie i szkoda (krzywda), miały miejsce w dniu 30 września 2006r. Powodowie zgłosili szkodę w zakresie zadośćuczynienia pismem z dnia 31 lipca 2012r. Pismem z dnia 5 września 2012r. pozwany odmówił wypłaty zadośćuczynienia wyjaśniając, że nie uznaje roszczenia co do zasady. Dlatego zarzut naruszenia przepisu art. 481 § 1 k.c. w związku z art. 445 § 1 k.c. i 817 § 1 k.c. zasługiwał na podzielenie

a uwagi wypowiedziane w tej materii przez apelujących, jako zbieżne z tym, co powiedziano wyżej, zasługiwały na akceptację i potwierdzenie. W rezultacie zaskarżony wyrok podlegał w omawianym zakresie zmianie w kierunku postulowanym we wniosku apelacyjnym.

Kolejnym zagadnieniem, które było przedmiotem apelacji powodów dotyczyło prawidłowości rozstrzygnięcia o kosztach procesu, w tym również o kosztach sądowych należnych Skarbowi Państwa. Zmiana zaskarżonego wyroku w tym zakresie wynikała przede wszystkim z korekty tego wyroku co do meritum. Ostateczny wynik sprawy okazał się taki, że powodowie utrzymali się ze swoim żądaniem w 2/3 częściach, pozwany zaś ze swoim stanowiskiem w 1/3 części.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest zapatrywanie, iż w razie częściowego uwzględnienia żądania, sąd może nałożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów procesu według swej oceny w rozumieniu art. 100 k.p.c. zawsze wtedy, gdy przepisy prawa cywilnego nie zawierają ścisłego kryterium do określenia wysokości żądania (postanowienie SN z dnia 10 marca 1972r. II CZ 6/72, LEX nr 7072). Tak właśnie jest w przypadku zadośćuczynienia. Przepis art. 445 § 1 k.c. operuje nieostrym określeniem „suma odpowiednia” i dlatego dochodzącemu zadośćuczynienia trudno jest określić w pozwie wysokość owej sumy. Jeżeli zatem, zachodzą przesłanki przewidziane w zdaniu drugim art. 100 k.p.c, to sąd wkładając na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów procesu, zasądza od niej na rzecz jej przeciwnika tylko należne koszty procesu, nie zasądza natomiast od przeciwnika tych kosztów, które przy stosunkowym rozdzieleniu należałyby się drugiej stronie. W takim przypadku pozwany zwraca powodowi należne mu w sprawie koszty procesu od uwzględnionej części powództwa, nie może natomiast żądać od powoda kosztów procesu od części oddalonej (por. wyrok SN z dnia 23 października 1969r. I CR 186/69, Biul. SN 1970, nr 7-8, poz. 151). Dlatego rozstrzygnięcie o kosztach procesu zostało dostosowane do poczynionych wyżej uwag (pkt I ust. 5 niniejszego wyroku). W związku z większym zakresem uwzględnionych roszczeń korekcie podlegało również rozstrzygnięcie o kosztach sądowych (opłacie) podlegających ściągnięciu na rzecz Skarbu Państwa od strony przegrywającej (art. 113 ust. 1 u.k.s.c). Jednocześnie, mając na uwadze charakter sprawy oraz trudną sytuację materialną powodów, odstąpiono od obciążenia powodów (ściągnięcia pozostałej części opłaty z zasądzonych roszczenia) kosztami sądowymi nieobciążającymi pozwanego (art. 113 ust. 4 u.k.s.c).

Częściowe uwzględnienie apelacji, w zakresie o jakim mowa była powyżej i zmiana zaskarżonego wyroku w kierunku postulowanym przez skarżących, nastąpiło w oparciu o art. 386 § 1 k.p.c.

W pozostałym zakresie apelacja podlegała oddaleniu, jako bezzasadna (art. 385 k.p.c).

Jeśli idzie o koszty postępowania apelacyjnego, orzeczono o nich na podstawie art. 100 zdanie pierwsze k.p.c. Skoro każda ze stron na tym etapie postępowania utrzymała się ze swoim stanowiskiem w jednakowym stopniu (po 1/2 części) koszty zostały wzajemnie zniesione stosownie do reguły zawartej w w/w przepisie.

SSA Anna Gawelko SSA Marek Klimczak SO del. Jan Dela